

Список літератури

1. Тітов М. І. Банкрутство : матеріально-правові та процесуальні аспекти / М. І. Тітов ; за наук. ред. В. М. Гайворонського. – Х. : Фірма «Консум», 1997. – 192 с.
2. Бірюков Олександр. Банкрутство : (курс лекцій) / Олександр Бірюков. – К. : Видавництво «Реферат», 2004. – 240 с.
3. Юридична енциклопедія : в 6 т. / Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. – К. : Укр. енцикл., 1998. – Т. 1 : А–Г. – 672 с.
4. Банківське право : українське та європейське : Навчальний посібник / за ред. П. Д. Біленчука. – К. : Атіка, 1999. – 400 с.
5. Лобач О. М. Банкрутство банків у Сполучених Штатах Америки / О. М. Лобач // Вісник Одеського інституту внутрішніх справ. – 2004. – № 3. – С. 163–171.
6. Лобач О. Роль і значення Директиви 2001/24 ЄС / О. Лобач // Прокуратура, людина, держава. – 2005. – № 9 (51). – С. 96–104.
7. Лобач О. Організаційно-правові засади банкрутства фінансових установ у Російській Федерації / О. Лобач // Юридична Україна. – 2007. – № 10. – С. 67–77.
8. Лобач О. Модельний закон Міжпарламентської асамблеї держав-учасниць Співдружності незалежних держав «Про банкрутство банків» / О. Лобач // Українське право. – 2008. – № (21) 1. – С. 185–196.
9. Джузь В. В. Інститут неспроможності : світовий досвід розвитку і особливості становлення в Україні : монографія / В. В. Джузь; видання друге, виправлене і доповнене. – К. : Юридическая практика, 2006. – 384 с.
10. Коментар до Конституції України. Інститут законодавства Верховної Ради України. – К., 1996.
11. Афанасьєв Р. Г. Проблеми правового регулювання банкрутства за законодавством України : дис. на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук. Інститут держави і права імені В. М. Корецького. – На правах рукопису. – 2001.
12. В Україні появится еще один Нацбанк [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://finance.obozrevatel.com/business-and-finance/87024-v-ukraine-povavitsva-esch...> 26.03.2012. – Назва з екрана.
13. Висновок Головного науково-експертного управління Апарату Верховної Ради України на проект Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб / Ліга : Закон Еліт 8.2.3. Інформаційно-аналітичний центр «Ліга», ТОВ «Ліга : Закон», 2012.

O. Lobach

TRANSFORMATION OF THE UKRAINIAN LEGISLATION IS ABOUT INSOLVENCY OF BANKS: 1992–2012 YEARS

The article considers the development of Ukrainian legislation which regulates insolvency of banks, analyzes acts of legislation relevant stage.

Keywords: entrepreneurial activity, relations of insolvency of banks, bankruptcy, procedure of liquidation.

Матеріал надійшов 30.05.2012

УДК: 347.734 (477)

Кравченко Н. Г.

ЩОДО ОКРЕМИХ АСПЕКТІВ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОПЕРАЦІЙ БАНКІВ З ІНСАЙДЕРАМИ (ПОВ'ЯЗАНИМИ ОСОБАМИ)

Автор досліджує питання правового регулювання банківських операцій з інсайдерами та їх вплив на формування страхових резервів.

Ключові слова: банк, страхові резерви, інсайдери, істотна участь, пов'язані особи.

Дослідження поняття «інсайдер» в банківській термінології набуло не менш актуального значення, ніж у сфері операцій з цінними паперами. Здійснюючи державне регулювання банківської діяльності, Національний банк України

значну увагу звертає на життя заходів щодо недопущення втрати банками платоспроможності та уникнення ризиків, пов'язаних зі значним впливом на банківську діяльність осіб, які мають доступ до внутрішньобанківської інформації че-

рез особливості їхнього правового статусу. Адже зазначені особи мають можливість впливати на хід банківських операцій, використовуючи, зокрема, інформацію, отримати яку інші особи не можуть.

У законодавчих актах, які регулюють банківську діяльність, легальне визначення інсайдера містилося в Законі України «Про Національний банк України», де інсайдер визначався як особа (юридична або фізична), яка має доступ до конфіденційної інформації про справи банку завдяки своєму службовому становищу, участі у капіталі банку, родинним зв'язкам і має можливість використовувати своє становище у власних інтересах. Та у зв'язку з прийняттям Закону України «Про банки і банківську діяльність» у 2002 році цей термін був вилучений із зазначеного закону.

Натомість у Законі України «Про банки та банківську діяльність» містяться категорії «істотна участь», «пов'язані особи», «афілійовані особи», які мають безпосередній зв'язок з особами, котрі мають можливість впливати на діяльність банку.

Більш детальне тлумачення термінів «істотна участь», «пов'язана особа» та «інсайдер» знайдемо в нормативних актах Національного банку України, які визначали та визначають засади державного регулювання банківської діяльності, зокрема в постанові від 28.08.2001 р. № 368 «Про затвердження Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні» містяться критерії віднесення контрагентів банку до інсайдерів.

Згідно з нормами статей 71 і 72 Закону України «Про банки і банківську діяльність», уповноважені Національним банком України особи мають право перевіряти будь-яку звітність афілійованої та спорідненої особи банку щодо взаємовідносин з банком з метою визначення впливу таких відносин на стан банку, а серед об'єктів перевірки є власники істотної участі у банку.

Істотна участь у банку або іншій юридичній особі означає, що фізична або юридична особа прямо та/або опосередковано (наприклад, отримання в управління пакета акцій, набуття особою права голосу на загальних зборах акціонерів банку за дорученням акціонера (учасника) банку, який є власником істотної участі в банку тощо), самостійно чи спільно з іншими особами має участь/частку в статутному капіталі банку чи іншої юридичної особи в розмірі 10 і більше відсотків та/або право голосу акцій, паїв або незалежну від формального володіння можливість значного впливу на управління чи діяльність банку або іншої юридичної особи, зокрема має можливість впливати на визначення кредитної,

інвестиційної та облікової політики, на прийняття рішень з основних напрямів діяльності банку або іншої юридичної особи через укладені угоди чи іншим шляхом.

Дві та більше особи вважаються такими, що разом володіють акціями (паями/частками) банку, якщо вони є власниками акцій (паїв/часток) банку або іншої юридичної особи, а також одночасно: є членами ради чи правління, власниками істотної участі чи законними представниками однієї юридичної особи; або одна з цих осіб надала іншій кредит для придбання акцій (паїв/часток) банку чи іншої юридичної особи; або вони є асоційованими особами щодо одна одної.

Особа вважається такою, що чинить значний вплив на управління банком або іншою юридичною особою, якщо вона прямо чи опосередковано, самостійно чи спільно з іншими особами має участь/частку в статутному капіталі банку або іншої юридичної особи (та/або має повноваження голосувати) у розмірі від 10 до 50 відсотків або така особа належить до управлінського персоналу банку чи є керівником іншої юридичної особи; або відомі факти, що свідчать про здатність цієї особи будь-яким чином впливати на призначення керівників, або особа має принаймні одного представника в раді, чи правлінні банку або іншої юридичної особи, чи в рівноцінному спостережному органі (або через володіння акціями/паями/частками, або через домовленість із власниками акцій/паїв/часток); або така особа може брати участь у прийнятті рішень з основних напрямів діяльності банку (кредитної, інвестиційної або облікової політики банку) незалежно від того, чи обіймає ця особа керівну посаду, чи отримує (чи взагалі не отримує) винагороду чи іншу компенсацію за свою роботу.

Відповідно до ст. 52 Закону України «Про банки та банківську діяльність», угоди, що здійснюються з пов'язаними з банком особами, не можуть передбачати більш сприятливі умови, ніж угоди, укладені з іншими особами. Угоди, укладені банком із пов'язаними особами на умовах, сприятливіших за звичайні, визнаються судом недійсними з моменту їх укладення.

Визначаючи вимоги до зазначених угод, законодавець окреслив коло осіб, які мають статус пов'язаної особи, і відніс до цього кола з числа персоналу банку: керівників банку, служби внутрішнього аудиту, керівників та членів комітетів правління банку.

Також до цього списку мають бути віднесені особи, які мають істотну участь у банку, а такі є особи, які мають пряме та/або опосередковане володіння (самостійно чи спільно з іншими особами) 10 і більше відсотками статутного капіталу та/або права голосу акцій, паїв юридичної особи або незалежну від формального володіння

можливість значного впливу на управління чи діяльність юридичної особи.

Пов'язаними особами є керівники юридичних осіб, які мають істотну участь у банку, керівники та контролери споріднених осіб банку, афілійованих осіб банку; афілійовані особи банку; споріднені особи банку. Потрапляють в коло пов'язаних осіб асоційовані особи зазначених керівників та власників істотної участі в банку, а також юридичні особи, в яких останні є контролерами або керівниками.

Автори науково-практичного коментаря до Закону України «Про банки і банківську діяльність» вважають, що перелік пов'язаних осіб у нормах цього закону побудований на основі того, що фізичні та юридичні особи, оскільки між ними та банком існують різного роду правовідносини (корпоративні, трудові, сімейні, особисті немайнові тощо), мають потенційну здатність безпосередньо чи опосередковано впливати на діяльність банку, що може негативно позначитися на фінансово-економічних показниках його діяльності [1].

Дефініції терміна «пов'язані особи» містяться також у нормах інших галузей права, зокрема, у Податковому кодексі України (п.п. 14.1.159), законах України «Про інститути спільного інвестування (пайові та корпоративні інвестиційні фонди)» (п. 10 ч. 1 ст. 3), «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» (ст. 1), «Про здійснення державних закупівель» (п. 22 ч. 1 ст. 1), «Про іпотечні облигації» (п. 9 ч. 1 ст. 2) та інших нормативно-правових актах та документах. Зазначене дає підстави стверджувати, що це поняття має міжгалузевий характер, також можна визначити його правову природу, використовуючи порівняльно-правовий метод дослідження.

Таким чином, можна зробити висновок, що інсайдери є тими особами, які здатні впливати на прийняття рішень щодо видання кредитів, придбання цінних паперів, здійснення інших активних операцій банками.

Питання визначення інсайдерів та інсайдерської інформації і її використання в ринковій економіці Росії розглядається у статті В. В. Волкової «Інсайдерська інформація та порушення ринкового регулювання». Автор зазначає, що до 90-х років ХХ століття у світі практично не було правового регулювання інсайдерської інформації (окрім США). До 1990 року закони про інсайдерську торгівлю були прийняті в 33 державах (наприклад у Франції в 1967 році). Сьогодні інсайдерське законодавство діє у понад 100 країнах світу [2].

Особливості правового статусу афілійованих осіб у господарських правовідносинах досліджував Є. М. Дядюк [3], однак його праці

стосувались загальних питань всіх суб'єктів господарювання. Банки ж як особливі суб'єкти господарювання, які здійснюють діяльність, використовуючи залучені кошти третіх осіб, мають стати предметом окремого дослідження, в тому числі і щодо відносин з афілійованими з банком особами.

Разом з тим слід підтримати пропозицію зазначеного дослідника щодо внесення змін до чинного законодавства України, зокрема, про доповнення ч. 3 ст. 126 ГК України новим абзацом: «Відносини контролю-підпорядкування, незалежно від наявності істотної участі в статутному капіталі, можуть бути встановлені в судовому або в адміністративному порядку, якщо між афілійованими особами (включаючи асоційовані підприємства) фактично прямо або опосередковано виникли відносини контролю підпорядкування незалежно від підстав». Однак слід зазначити, що оскільки адміністративний порядок встановлення таких відносин на законодавчому рівні не визначений, то навіть норма Закону «Про банки та банківську діяльність», яка дає право Національному банку України визначати наявність значного чи вирішального впливу на управління або діяльність юридичної особи, потребує встановлення певного механізму такого визначення.

Багато питань у банківській практиці виникає щодо ідентифікації пов'язаних осіб банку, отримання інформації про власників істотної участі, афілійованих осіб та споріднених осіб. Так, необхідно звернутися до Положення про порядок подання відомостей про структуру власності, затвердженого постановою НБУ від 08.09.2011 р. № 306, яка передбачає обов'язковість подання до державного регулятора інформації про осіб, через яких здійснюється опосередковане володіння участю в банку. В анкеті, яка подається при цьому, зазначаються частка прямого та/або опосередкованого володіння участю в банку кожної особи, перелік їхніх асоційованих осіб і частка прямого та/або опосередкованого володіння участю цих осіб у банку (у разі наявності). Зазначаються найменування, місцезнаходження, код за ЄДРПОУ кожної юридичної особи (для іноземних юридичних осіб – ідентифікаційний код із легалізованого витягу з торговельного, банківського чи судового реєстру або реєстраційного посвідчення місцевого органу влади іноземної держави про реєстрацію юридичної особи); прізвище, ім'я та по батькові, місце проживання, паспортні дані, реєстраційний номер облікової картки кожної фізичної особи. Зазначені відомості підпадають під термін персональні дані, а тому вважаємо, що отримання їх має відбуватися з дотриманням вимог Закону України «Про захист персональних даних».

Інформація щодо банківських операцій із пов'язаними особами є важливою ще й тому, що вона впливає на рішення банків при формуванні банківських резервів. Зокрема, при формуванні резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банків, результати оцінки фінансового стану позичальників/контрагентів банку мають зберігатися в банку відповідно до строків зберігання документів з кредитування, встановлених законодавством України, особливо щодо великих кредитів, кредитів пов'язаним із банком особам (інсайдерам) [4].

Таким чином, легального визначення поняття «пов'язані особи» банківське законодавство не

містить. Разом з тим є вимоги до власників істотної участі розкривати інформацію щодо пов'язаних осіб, що свідчить про необхідність урегулювання цього питання в законодавстві та вирішення питань щодо правомірності отримання інформації про зазначених осіб, зважаючи на вимоги Закону України «Про захист персональних даних», який рекомендує обережно ставитись до питань ведення бази даних, в тому числі і про інсайдерів (пов'язаних осіб). Слід також зазначити, що потребує подальшого дослідження визначення правового статусу учасників банківських правовідносин, які належать до категорій пов'язаних осіб та власників істотної участі.

Список літератури

1. Закон України «Про банки і банківську діяльність»: Науково-практичний коментар / за заг. ред. В. С. Стельмаха. – К.: Концерн «Видавничий Дім “Ін Юре”», 2006. – С. 253.
2. Стаття Волкової В. В. «Інсайдерська інформація та порушення ринкового регулювання» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.sworld.com.ua/index.php/ru/economy/mechanism-of-regulation-of-the-economy/1140-volkov-vv>. – Назва з екрана.
3. Дядюк С. М. Особливості правового становища афілійованих осіб у банківських правовідносинах [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Dtr_pravo/2011_3/files/LA311_14.pdf. – Назва з екрана.
4. Постанова Національного банку України від 06.07.2000, № 279 «Про затвердження Положення про порядок формування та використання резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банків».

N. Kravchenko

ON SOME ASPECTS OF LEGAL REGULATION OF BANKING TRANSACTIONS WITH INSIDERS (RELATED PERSONS)

An author investigates the questions of the legal adjusting of bank transactions with insiders and their influence on forming of insurance backlogs.

Keywords: bank, insurance backlogs, insayderi, substantial participation, associated persons.

Матеріал надійшов 09.04.2012